च सप्राप्ते कुक्कुटाण्डप्रमाणतः। महालये गयाश्राद्धे कुर्य्यादामलकोपमम्" इत्याहुः कलिकायामाचार्य्यः "यत्र स्युर्बहवः पिण्डास्तत्र बिल्वफलोपमाः। यत्र चैको भवेत् पिण्डस्तत्र लाङ्गलिसन्निभः"। प्रेतपिण्डस्तु दैर्घ्येण द्वादशाङ्गुल उच्यते" इति। वायवीये "पत्नी पिण्डांस्तु मृद्नीयात् त्रिवर्गस्य सहायिनी"। हेमाद्रौ लौगाक्षिः "महालये गयायां च प्रेतश्राद्धे दशाहिके। पिण्डशब्दप्रयोगः स्यादन्नमन्यत्र कीर्त्तयेत्" नि०सि० पिण्डदानद्रव्यभेदाः आग्नेये उक्ता यथा "पायसेनाज्ययुक्तेन सक्तुना चरुणा तथा। पिण्डदानं तण्डुलैश्च गोधूमैस्तिलमिश्रितैः" इति। देवीपुराणे च "सक्तुभिः पिण्डदानञ्च संयावैः पायसेन च। कर्त्तव्यमृषिभिः प्रोक्तं पिण्याकेन गुडेन वा" अथ प्रेतपिण्डसंख्या यद्यपि हेमाद्रौ पारस्करेण

"ब्राह्मणे दश पिण्डास्तु क्षत्रिये द्वादश स्मृताः। वैश्ये पञ्चदश प्रोक्ताः शूद्रे त्रिंशत् प्रकीर्त्तिता" इत्युक्तं तथापि "प्रेतेभ्यः सर्ववर्णेभ्यः पिण्डान् दद्याद्दशैव तु" इति। तेनैवोक्तेः सर्वेषां दशैव ज्ञेयाः। मदरत्नेऽप्येवम् तथा च हेमाद्रौ ब्राह्मपाद्मयोः "जात्युक्ताशौचतुल्यांस्तु वर्णानां क्वचिदेव हि। देशधर्मान् पुरस्कृत्य प्रेतपिण्डान् वपन्त्यपि" इत्युक्त्वा विप्राद्येषु दशमपिण्डोत्कर्षः उक्तः "देयस्तु दशमः पिण्डो राज्ञां वै द्वादशेऽहनि। वैश्यानां वै पञ्चदशे देयस्तु दशमस्तथा। शूद्रस्य दशमः पिण्डो मासे पूर्णेऽह्नि दीयते"। प्रेतपिण्डदानस्थानम् "असंस्कृतानां भूमौ पिण्डं दद्यात् संस्कृतानां कुशेषु" इति पाचेतसोक्तम् मिताक्षरायां "स्मृत्यन्तरे भूमौ माल्यं पिण्डं पानीयमुपले वा दद्युः" पिण्डं प्रेतपिण्डम्।

शुनःपुच्छः "फलमूलैश्च पयसा शाकेन च गुडेन च। तिलमिश्रन्तु दर्भेषु पिण्डं दक्षिणतो हरेत्। तूष्णीं प्रसेकं पुष्पं च धूपं दीपं तथैव च। शालिनासक्तुभिर्वापि शाकैर्वाप्यथ निर्वपेत्। प्रथमे नियतं द्रव्यं तदेव स्याद्दशाहिकम्"। पिण्डशब्दस्य देहतदैकदेशपरता तु असपिण्डशब्दे उक्ता। दायभागमते तु निर्वाप्यपिण्डपरतेति। भावे अच्। २०संघात पिण्डारकशब्दे दृश्यम्

पिण्डक पु० पिण्ड इव कायति कै—क। १पिण्डाली स्वार्थे क। २सिह्लकगन्धद्रव्ये ३बोले ४पिण्डमूले मूलभेदे राजनि०।

पिण्डकन्द पु० पिण्डाकारः कन्दः। पिण्डाली राजनि०।

पिण्डखर्जूर पु० पिण्डाख्यः खर्जूरः। स्वनामख्याते वृक्षे (छोहारा) प्रसिद्धे २खर्जूरे स्त्री ङीप्। अथ पिण्डखर्जूरीभेदः "सुनेपाली तु मृदुला बलिहीनकफला च सा। सुनेपाली श्रमभ्रान्तिदाहमूर्च्छास्रपित्तनुत्" भावप्र०। "पिण्डखर्जूरिका त्वन्या सा देशे पश्चिमे भवेत्। खर्जूरी गोस्तनाकारा परादुद्वीपादिहागता। जायते पश्चिमे देशे सा छोहारेति कीर्त्त्यते। खर्जूरीत्रितयं शीतं मधुरं रसपाकयोः। स्निग्धं रुचिकरं हृद्यं क्षतक्षयहरं गुरु। तर्पणं रक्तपित्तघ्नं पुष्टिविष्टम्भि शुक्रदम्। कोष्ठमारुतकृद्बल्यं बाह्यवातकफापहम्। ज्वराभिघातक्षुत्तृष्णाकासश्वासनिवारकम्। मदमूर्च्छामरुत्पित्तमद्योद्भूतगदान्तकृत्। महतीभ्यां गुणैरल्पं स्वल्पखर्जूरिका स्मृता। खर्जूरी तरुतोयन्तु मदपित्तकरं भवेत्। वातश्लेष्महरं रुच्यं दीपनं बलशुक्रकृत्"।

पिण्डगोस पु० गां जलं सनोति सन—ड पिण्डः संहतो गोसः। गन्धरसे रमानाथः।

पिण्डतर्कुक पु० पिण्डं तर्कयति तर्क—बा० उक। पिण्डलेपभागिषु वृद्धप्रपितामहादिषु त्रिषु "प्रपितामहाः दक्षिणतः पृष्ठतः पिण्डतर्कुकाः" गृह्यसाम०।

पिण्डतैलक पु० पिण्डं संहतं तैलं यस्य कप्। तुरस्के गन्धद्रव्ये राजनि०।

पिण्डद पु० पिण्डं ददाति दा—क। श्राद्धे पिण्डदातरि पुत्रादौ "पिण्डदोऽंशहरश्चैव पूर्वाभावे परः परः" याज्ञ० तृच् पिण्डदातृ तत्रार्थे "उभयोरप्यसौ रिक्थी पिण्डदाता च धर्मतः" मनुः।

पिण्डपद न० पिण्डस्य संहतस्य पदम्। १अङ्कभेदे ज्यो०ति० गृहशब्दे दृश्यम्। २पिण्डस्थाने च।

पिण्डपाद पुंस्त्री० पिण्ड इव पादोऽस्य। गजे त्रिका०। स्त्रियां जातित्वात् ङीष्।

पिण्डपितृयज्ञ पु० पिण्डैः पितॄणां यज्ञः। साग्निकगृहस्थकर्त्तव्ये पित्र्युद्देश्यके पिण्डदानात्मके यज्ञभेदे आश्व०श्रौ० २६ सूत्रादौ कात्या०श्रौ०४।१।१सूत्रादौ च दृश्यम्। तत्कालश्च "अपराह्णे पिण्डपितृयज्ञश्चन्द्रादर्शनेऽमावास्यायाम्" तत्रत्यं प्रथमसूत्रम्।

पिण्डपुष्प न० पिण्डं संहतं पुष्पम्। १अशोकपुष्पे २जवापुष्पे ३पद्मपुष्पे ४तगरपुष्पे च मेदि० शब्दच०।

पिण्डपुष्पक पु० पिण्डेन संहतेन पुष्पेण कायति कै—क। वास्तूकशाके शब्दमाला।